

50 års Kosmorama

I anledning af et jubilæum

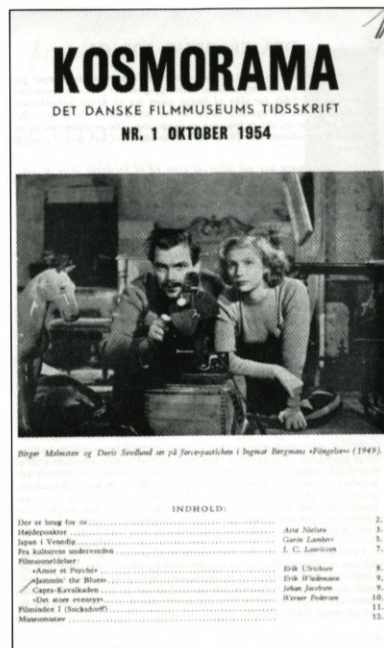
Det første nummer af *Kosmorama* udkom for 50 år siden. Bladet, der blev udgivet af Det Danske Filmmuseum (oprettet 1941), nu Cinemateket, var et initiativ til at styrke den 'seriøse' filmkritik, som ikke havde alt for gode kår i de trykte medier. Som redaktør var anført museets direktør, Ove Brusendorff (1909-86), der i 1939-41 havde udgivet trebindsværket *Filmen*, det første væsentlige historiske og leksikalske værk om film på dansk. Film blev i høj grad stadig opfattet som et lidt kulørt felt for folkelig underholdning, og det var karakteristisk, at selveste professor K.E. Løgstrup i et radioforedrag fra 1957 (trykt i samlingen *Kunst og etik*, 1961) kunne affærdige filmen som et underlødigt medium, især fordi det besad en stærk suggestionskraft.

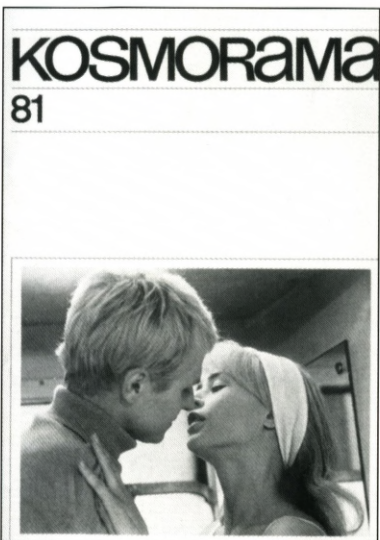
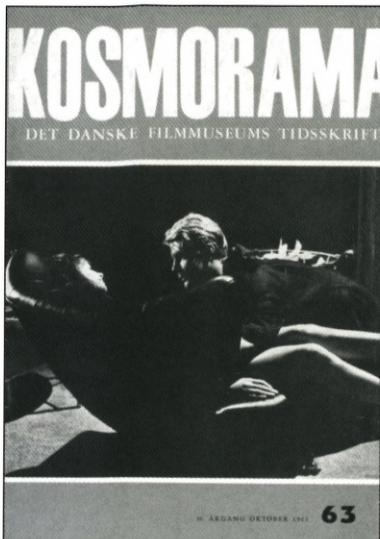
Lederartiklen i det første nummer af *Kosmorama* fra oktober 1954 hed "Der er brug for os." Og *Kosmorama* blev op gennem 50'erne og 60'erne et væsentligt samlingssted for en skare skribenter, der kunne forsvare filmen som kunst og samtidig markere den voksende kritiske bevidsthed om mediet.

Det første nummer af *Kosmorama* var på 12 sider og rummede bl.a. en lille erindringsskitse, "Højdepunkter," af Asta Nielsen, der fortæller om "de instruktører, der har givet mig de største filmiske oplevelser" - René Clair med *Millionen*, de Sica med *Cykeltven*, Orson Welles med *Den Store Mand* og John Huston med *Moulin Rouge*. Der var også små artikler om japansk film, anmeldelser skrevet af I.C. Lauritzen, Johan Jacobsen og Erik Ulrichsen samt et såkaldt filmindex, dvs. en filmografi, over den svenske dokumentarist Arne Sucksdorff.

Redaktionssekretær var Erik Ulrichsen (1923-2001), som fra nr. 3 stod alene som redaktør og var hovedkraften bag bladet. Han styrede *Kosmorama* fra december 1954 til april 1960, hvor de jævnlige bidragydere bl.a. talte Werner Pedersen, Jørgen Stegelmann, Ib Monty, Børge Trolle og Theodor Christensen. Ulrichsen skrev sammen med Jørgen Stegelmann *Showfilmens förvandling* (1958), en svensk bog om amerikansk musical, og udgav Carl Th. Dreyers artikler *Om filmen* (1959). I 1961 forlod han institutionen, men fortsatte i en årrække som filmanmelder på *Information*, siden på *B.T.* Han skrev en bog om *Hollywood. En kritisk kærlighedserklæring* (1961), og et udvalg af hans væsentligste filmkritik, *Filmangreb og filmpoesi* (1965), blev udsendt. Men derefter trak han sig stort set tilbage fra filmkritikken. Han står som en af de vigtigste pionerer i den danske filmkritik, og han blev hyldet af *Kosmoras* nye redaktion, der tog over med nr. 50 (oktober 1960).

Ib Monty, der var ny direktør for Filmmuseet, var ansvarshavende redaktør og havde Poul Malmkjær og Jørgen Stegelmann i redaktionen. De ledede bladet til og med nr. 80 i juli 1967. Blandt de nye skribenter var Morten Piil. Særnummeret nr. 60 (december 1962) bragte Klaus Rifbjergs manuskript til *Weekend*. Det var første gang manuskriptet til en dansk film blev udgivet. Fra nr. 72 (december 1965) indførte bladet - i stil med det franske *Cahiers du Cinéma* - en side med stjerner, hvor en række

filmkritikere gav karakterer til filmene. Det er interessant at bemærke, at Morten Piil gav én stjerne til Henning Carlsens *Sult*, mens Bjørn Rasmussen gav den fire.

I 60'erne skiftede bladet format. Nr. 81 fra oktober 1967 var i A4-format, og på omslaget var Harriet Andersson i færd med at give Erik Wedersøe et kys. Redaktør var kunsthistorikeren Øystein Hjort (med Ib Monty, Morten Piil og Henrik Stangerup i redaktionen). I 1969 blev den franskfødte filmskribent (og munk) Martin Drouzy redaktør (med Søren Kjørup, Philip Lauritzen, Morten Piil og siden Christian Braad Thomsen i redaktionen), og nu markerede den nye politiske og filmteoretiske bevidsthed sig - særlig prægnant med nr. 97 (1970), der præsenterede den ny filmteori, bl.a. Metz, Barthes, Pasolini og Eco, nr. 103 om film og politik og nr. 105 om massekultur (redigeret af Philip Lauritzen, som derefter forlod redaktionen).

I 1972 udpegede Monty som ny redaktør sin medarbejder ved museet, Per Calum, der havde været redaktionssekretær under Hjort og Drouzy. Afgørelsen blev kritiseret, og flere filmskribenter - bl.a. Morten Piil og Christian Braad Thomsen - ønskede ikke længere at skrive til bladet. Calum, der havde en redaktion bestående af Ib Lindberg, Poul Malmkjær og Peter Schepelern, fortsatte dog i de næste syv år, og dyrkede bl.a. leksikale numre, særligt omfattende var nr. 131 (1976) om den nye amerikanske film. Fra 1979 fortsatte Calum med andre redaktioner (Jan Kornum Larsen, Ebbe Iversen), og 1983-85 var Jan Kornum Larsen, den tidligt afdøde kritiker, redaktør.

1986-92 var universitetslektor Kaare Schmidt redaktør med Lene Nordin, Peter Schepelern og siden Eva Jørholt, Dan Nissen og Maren Pust i redaktionen. Især temanumre om dansk film (nr. 180, 1987), om post-modernismen i filmen (nr. 189, 1990) og om seksualitet og film (nr. 195, 1991) blev bemærket.

Maren Pust var redaktør 1992-96 med Dan Nissen, Kaare Schmidt og siden Kim Foss og Ole Steen Nilsson i redaktionen. I denne periode foranstaltede tidsskriftet også arrangementer på Filmmuseet.

I løbet af 90'erne forekom et blad, som præsenterede anmeldelser og artikler i relation til biografrepertoiret og i nogen grad til Museets forevisninger, at spille en mindre betydningsfuld rolle. Avisernes dækning af filmstoffet var efterhånden blevet så fyldig og kompetent, at det ikke længere var så indlysende, at der var "brug for os".

På den baggrund indgik Cinemateket i 1997 et samarbejde med Institut for Film- & Medievidenskab (nu: Afdeling for Film- og Medievidenskab) ved Københavns Universitet om at fortsætte tidsskriftet som en skriftrække, der hvert halve år udkommer med et nummer i bogform, centreret omkring et tema. Peter Schepelern med en redaktion bestående af Eva Jørholt, Dan Nissen og Jesper Andersen har stået for en række publikationer, der har til opgave at formidle filmvidenskabelig forskning - deriblandt en dansk filmhistorie (nr. 220, 1997), der siden udkom i bogform - *100 års dansk film* (2001). Desuden numre om bl.a. moderne filmteori (nr. 220), historien og filmen (nr. 226), den fantastiske film (nr. 231), grønlandsk og islandsk film (nr. 232) samt et dobbeltnummer, der portrætterer de vigtigste filmskabere i tiden (nr. 227/228).

Kosmorama har rundet de 50 år, hvad de færreste kulturtidsskrifter opnår. Gennem 234 numre har skiftende redaktioner - og skribenter - holdt filmkunsten under observation, kærligt og kritisk. Det fortsætter vi med.

Peter Schepelern

Kosmorama

1. årgang, nr. 1 (oktober 1954) - nr. 2 (november 1954)
Redaktør: Ove Brusendorff. Redaktionssekretær: Erik Ulrichsen.

1. årgang, nr. 3 (december 1954) - 6. årgang, nr. 49 (april 1960)
Redaktør: Erik Ulrichsen.

7. årgang, nr. 50 (oktober 1960) - 13. årgang, nr. 80 (juli 1967)
Redaktør: Ib Monty. I redaktionen: Poul Malmkjær, Jørgen Stegelmann.

14. årgang, nr. 81 (oktober 1967) - nr. 86 (august 1968)
Redaktør: Øystein Hjort. I redaktionen: Ib Monty, Morten Piil, Henrik Stangerup.

15. årgang, nr. 87 (oktober 1968) - nr. 92 (september 1969)
Redaktør: Øystein Hjort. Redaktionssekretær: Per Calum. I redaktionen: Ib Monty, Morten Piil, Henrik Stangerup.

16. årgang, nr. 93 (nov. 1969) - 17. årgang, nr. 104 (september 1971)
Redaktør: Martin Drouzy. Redaktionssekretær: Per Calum. I redaktionen: Søren Kjørup, Philip Lauritzen, Morten Piil.

18. årgang, nr. 105 (november 1971)
Redaktør: Martin Drouzy. Redaktør af dette nummer: Philip Lauritzen.

18. årgang, nr. 106 (december 1971) - nr. 110 (september 1972)
Redaktør: Martin Drouzy. Redaktionssekretær: Per Calum. I redaktionen: Morten Piil, Christian Braad Thomsen.

19. årgang, nr. 111 (oktober 1972) - 25. årgang, nr. 143/144 (vinter 1979)
Redaktør: Per Calum. I redaktionen: Ib Lindberg, Poul Malmkjær, Peter Schepeleln.

26. årgang, nr. 145 (februar 1980) - 27. årgang, nr. 155/156 (december 1981)
Redaktør: Per Calum. I redaktionen: Ebbe Iversen.

28. årgang, nr. 157 (februar 1982) - 29. årgang, nr. 165 (september 1983)
Redaktør: Per Calum. Redaktionssekretær: Jan Kornum Larsen. I redaktionen: Ebbe Iversen.

29. årgang, nr. 166 (december 1983)
Redaktør: Per Calum. I redaktionen: Jan Kornum Larsen.

30. årgang, nr. 167 (april 1983) - 31. årgang, nr. 174 (december 1985)
Redaktør: Jan Kornum Larsen. Produktion: Per Calum.

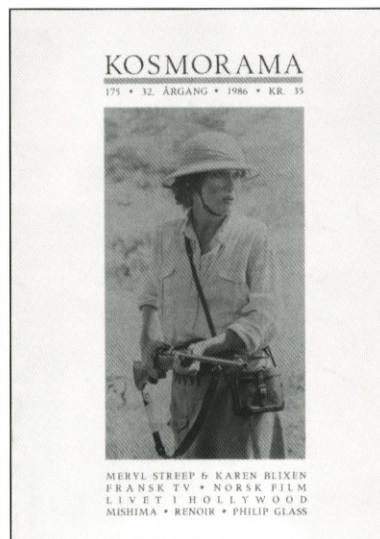
32. årgang, nr. 175 ([forår] 1986) - 33. årgang, nr. 180 (sommer 1987)
Redaktør: Kaare Schmidt. I redaktionen: Lene Nordin, Peter Schepeleln.

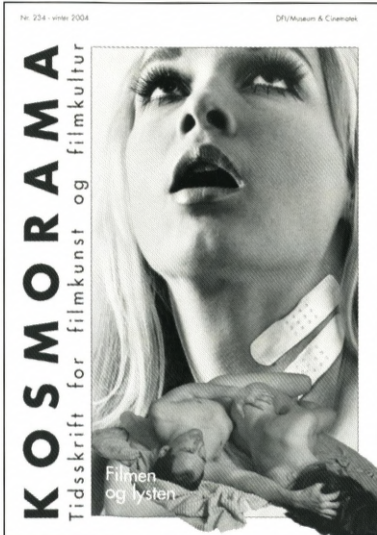
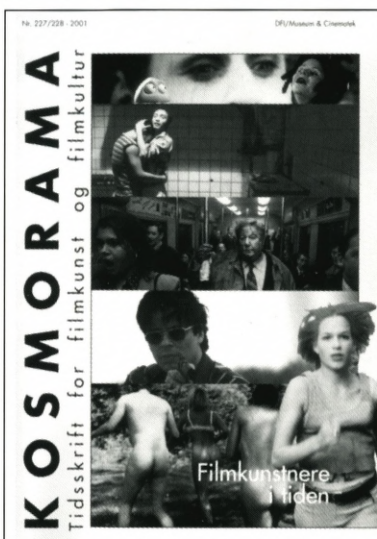
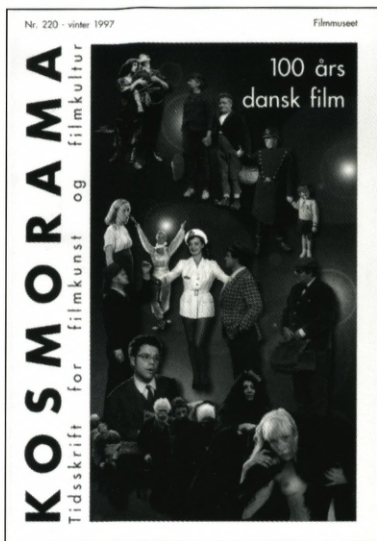
33. årgang, nr. 181 (efterår 1987) - 34. årgang, nr. 185 (efterår 1988)
Redaktør: Kaare Schmidt. I redaktionen: Eva Jørholt, Lene Nordin, Peter Schepeleln.

34. årgang, nr. 186 (vinter 1988) - 36. årgang, nr. 192 (sommer 1990)
Redaktør: Kaare Schmidt. I redaktionen: Eva Jørholt, Lene Nordin, Peter Schepeleln, Dan Nissen.

36. årgang, nr. 193 (efterår 1990) - 38. årgang, nr. 199 (forår 1992)
Redaktør: Kaare Schmidt. I redaktionen: Eva Jørholt, Lene Nordin, Peter Schepeleln, Dan Nissen, Maren Pust.

38. årgang, nr. 200 (sommer 1992) - 40. årgang, nr. 207 (forår 1994)
Redaktør: Maren Pust. I redaktionen: Dan Nissen, Kaare Schmidt.

40. årgang, nr. 208 (sommer 1994) - nr. 210 (vinter 1994)
Redaktør: Maren Pust. I redaktionen: Dan Nissen, Kaare Schmidt, Kim Foss, Ole Steen Nilsson.

41. årgang, nr. 211 (forår 1995) - nr. 214 (vinter 1995)
Redaktør: Maren Pust. I redaktionen: Dan Nissen, Kim Foss, Ole Steen Nilsson.

42. årgang, nr. 215 (forår 1996) - nr. 218 (vinter 1996)
Redaktør: Maren Pust. I redaktionen: Dan Nissen, Kim Foss.

43. årgang, nr. 219 (sommer 1997) - 48. årgang, nr. 230 ([vinter] 2002)
Redaktør: Peter Schepele. I redaktionen: Eva Jørholt, Dan Nissen.
[Redaktør af nr. 221 og nr. 230: Eva Jørholt].

49. årgang: nr. 231 (sommer 2003) - 50. årgang, nr. 234 (vinter 2004)
Redaktør: Peter Schepele. I redaktionen: Eva Jørholt, Dan Nissen, Jesper Andersen.

